

ΒΑΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Η ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρχει σε δύο ή περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους που λέγονται **βαθμοί των επιθέτων**:

σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης

Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

- α.** όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ή ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται **επίθετο θετικού βαθμού**: *ὁ δίκαιος ἀνὴρ*.
- β.** όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται **επίθετο συγκριτικού βαθμού**: *οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου*.
- γ.** όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται **επίθετο υπερθετικού βαθμού**: *οὗτός ἐστι δικαιότατος*

Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή **μονολεκτικά** ή **περιφραστικά**.

Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών

Τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, σχηματίζονται κανονικά από το θετικό, αφού στο θέμα (του αρσεν. γένους) προστεθούν ορισμένες καταλήξεις που λέγονται **παραθετικές καταλήξεις**. Οι πιο συνηθισμένες παραθετικές καταλήξεις είναι:

για το συγκριτικό: **-τερος, -τέρα, -τερον**

για το υπερθετικό: **-τατος, -τάτη, -τατον**.

Έτσι τα παραθετικά που σχηματίζονται με τις παραπάνω καταλήξεις είναι δευτερόκλιτα επίθετα, τρικατάληκτα με τρία γένη:

πτωχός	(θ. πτωχο-)	συγκρ.	πτωχό-τερος,	υπερθ.	πτωχό-τατος
βαρύς	(θ. βαρυ-)	συγκρ.	βαρύ-τερος,	υπερθ.	βαρύ-τατος
ἀληθής	(θ. ἀληθες-)	συγκρ.	ἀληθέσ-τερος,	υπερθ.	ἀληθέσ-τατος
μέλας	(θ. μελαν-)	συγκρ.	μελάν-τερος,	υπερθ.	μελάν-τατος
χαρίεις	(θ. χαριετ-)	συγκρ.	χαριέσ-τερος,	υπερθ.	χαριέσ-τατος
ἄχαρις	(θ. ἀχαριτ-)	συγκρ.	ἀχαρίσ-τερος,	υπερθ.	ἀχαρίσ-τατος

Τα παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος

Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το χαρακτήρα του θετικού **ο**, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρόχρονη (βλ. § 33)· τον εκτείνουν σε **ω**, αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη:

ξηρός, ξηρό-τερος, ξηρότατος· πτωχός, πτωχό-τερος, πτωχό-τατος

αλλά: νέος **νεώ**-τερος **νεώ**-τατος· σοφός **σοφώ**-τερος **σοφώ**-τατος

Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

Τα παραθετικά μερικών επιθέτων της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζονται κανονικά με την απλή προσθήκη των παραθετικών καταλήξεων -τερος, -τατος στο θέμα τους, παρά διαμορφώνονται από αναλογία προς τα παραθετικά άλλων επιθέτων και λήγουν όπως αυτά (πβ. τα νεοελ.: *ελαφρός — ελαφρότερος* όπως το *βαρύτερος*).

α) -έστερος, -έστατος

Κατά τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε -ης, -ες (*ἀληθής, ἀληθέσ-τερος, ἀληθέσ-τατος*) σχηματίζουν τα παραθετικά τους τα τριτόκλιτα επίθετα σε -ων, -ον (γεν. -ονος):

σώφρων	(θ. σωφρον-)	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εὐδαίμων	(θ. εὐδαιμον-)	εὐδαιμον-έσ-τερος	εὐδαιμον-έσ-τατος κ.ά.

β) -ούστερος, -ούστατος

Το επίθετο *ἀπλοῦς* και τα συνηρημένα επίθετα της β' κλίσης με β' συνθ. το όνομα *νοῦς* σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ούστερος, -ούστατος (κατά τα παραθετικά σε -έστερος, -έστατος με συναίρεση):

άπλοῦς	(θ. άπλοο-)	άπλούστερος	άπλούστατος
εύνους	(θ. εύνοο-)	εύνούστερος	εύνούστατος

γ) -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα ἄρπαξ, βλάξ, λάλος (= φλύαρος), κλέπτης, πλεονέκτης σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ίστερος, -ίστατος (κατά τα παραθετικά του ἄχαρις: ἀχαρίστερος, ἀχαρίστατος:

ἄρπαξ	(θ. άρπαγ-)	άρπαγ-ίς-τερος	άρπαγ-ίς-τατος
βλάξ	(θ. βλακ-)	βλακ-ίς-τερος	βλακ-ίς-τατος
λάλος	(θ. λαλο-)	λαλ-ίς-τερος	λαλ-ίς-τατος

δ) -αίτερος, -αίτατος

Το επίθ. παλαιός σχηματίζει τα παραθετικά του με θέμα το επίρ. πάλαι σε -αίτερος, -αίτατος: παλαιός, παλαιότερος, παλαιάτατος
Ανάλογα προς αυτό σχηματίστηκαν τα παραθετικά:

ἴσος	ίς-αί-τερος	ίς-αί-τατος
(πλησίος)	πλησι-αί-τερος	πλησι-αί-τατος
ἥσυχος	ήσυχ-αί-τερος	ήσυχ-αίτατος
ἴδιος	ίδι-αί-τερος	ίδι-αί-τατος
φίλος	φιλ-αί-τερος	φιλ-αίτατος

Ανώμαλα παραθετικά (σε -ίων, -ιστος)

Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές καταλήξεις -τερος, -τατος, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη -ίων (αρσ. και θηλ.), -ιον (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη -ιστος, -ίστη, -ιστον. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά**. Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
1. αἰσχύρος	ὁ, ἡ αἰσχίων	τὸ αἰσχιον
2. ἐχθρός	ὁ, ἡ ἐχθίων και ομαλά	τὸ ἐχθιον ἐχθρό-τερος
3. ἡδύς	ὁ, ἡ ἡδίων	τὸ ἡδιον
4. καλός	ὁ, ἡ καλλίων	τὸ κάλλιον
5. μέγας	ὁ, ἡ μείζων	τὸ μεῖζον
6. ῥάδιος	ὁ, ἡ ῥάων	τὸ ῥᾶον
7. ταχύς	ὁ, ἡ θάττων	τὸ θᾶττον
8. ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων	τὸ ἄμεινον
»	ὁ, ἡ βελτίων	τὸ βέλτιον
»	ὁ, ἡ κρείττων	τὸ κρεῖττον
»	ὁ, ἡ λῶων	τὸ λῶον
9. κακός	ὁ, ἡ κακίων	τὸ κάκιον
»	ὁ, ἡ χείρων	τὸ χεῖρον
10. μακρός		μακρό-τερος
»		—
11. μικρός		μικρό-τερος
»	ὁ, ἡ ἐλάττων	τὸ ἔλαττον
»	ὁ, ἡ ἥττων	τὸ ἥττον
12. ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων	τὸ μεῖον
13. πολὺς	ὁ, ἡ πλείων	τὸ πλέον